

Вітенко І.М.

кандидат географічних наук,
заступник директора з науково-методичної
роботи та міжнародного співробітництва

ТОКІППО
[vitek @i.ua](mailto:vitek@i.ua)

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ДОСВІД РОБОТИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Експериментально-дослідна робота в Тернопільській області є складовою регіональної освітньої політики й має на меті розробку та впровадження педагогічних інновацій, які пов'язані з вирішенням проблем практичної дошкільної, загальної середньої, позашкільної та післядипломної освіти. Ефективності організаційно-управлінського супроводу досягнуто за рахунок керованості системою експериментально-дослідної роботи. Організаційна структура управління процесом на обласному рівні поєднує лінійно-функціональний та проектний підходи. В управлінні освіти і науки ТОДА здійснюється координація експериментально-дослідної роботи, готуються нормативні та розпорядчі документи (накази, проекти рішень колегії УОН з означених питань тощо), забезпечується взаємозв'язок з управліннями/відділами освіти міст, районів і ОТГ, а також із методичними службами міст, районів, і ОТГ, які наділені нормативно-регулятивними функціями упровадження інновацій.

Існуюча система організаційно-управлінського супроводу спрямована на:

тривалу співпрацю методичних служб (всеукраїнського, регіонального та міського/ районного рівнів) з педагогами-дослідниками та педагогічними колективами;

формування культури дослідної роботи; виконання (або корекцію) програм дослідження;

якісну підготовку документів і практичних доробок на відповідну експертизу;

забезпечення мотивації педагогів, педагогічних колективів.

Організаційно-управлінський супровід експериментально-дослідної роботи здійснюють безпосередньо:

керівники закладів освіти, які ініціюють участь своїх педагогічних колективів у експериментально-дослідній роботі;

адміністрація ОКІГШО, що організує експертну оцінку документів і продуктів експериментально-дослідної діяльності, які надходять від закладів освіти (окремих педагогів), та призначає наукових керівників і наукових консультантів;

наукові керівники спільно з керівниками експериментальних закладів освіти розробляють механізм взаємодії усіх суб'єктів експериментально-дослідної роботи з урахуванням основних положень про інноваційну та експериментально-

дослідну роботу, здійснюють діагностику змін стану об'єкта та предметів експериментально-дослідної роботи [1].

Основною умовою ефективності експериментально-дослідної роботи є її науково-методичний супровід. Очолює цю роботу в області Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти. Адміністрація, завідувачі кафедр, відділів, центрів та лабораторій ТОКІПО координують зв'язки з науковими установами й громадськими організаціями, які беруть участь у розбудові регіональної освітньої системи. Науково-методичний супровід експериментально-дослідної роботи має за мету оцінити інноваційні ідеї, реалізація яких сприятиме розв'язанню проблем сучасної освіти; допомогти колективам у розробці нових зразків педагогічної практики; підготувати педагогічний колектив (учителя) до проведення експериментально-дослідної роботи; відстежувати динаміку змін у зв'язку із реалізацією програми дослідження.

Упродовж 2020 року дослідно-експериментальна робота здійснюється у 175 закладах освіти, а саме: всеукраїнського рівня проводиться у 159 навчальних закладах області (16 тем), регіонального рівня - 16 навчальних закладах (2 теми).

Дослідно-експериментальну роботу в області організовано за такими напрямками:

1. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості учнів (Всеукраїнський рівень: «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті», «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій», «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання», «Управління проектами особистісного розвитку учнів у освітньому середовищі об'єднаних територіальних громад»).

2. Розвиток інтелектуального потенціалу школярів (Всеукраїнський рівень: «Інтелект України», «Технологія навчання учнів початкової школи «Розумники» (Smart Kids)», «Я-дослідник», «Формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти»).

3. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу в початковій школі (Всеукраїнський рівень: «Розроблення і запровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти», «Дидактико-методичне і навчальне забезпечення реалізації концептуальних засад реформування початкової загальної освіти «На крилах успіху»).

4. Формування ключових компетентностей освіти упродовж життя відповідно до Концепції НУШ:

- інформаційно-цифрова компетентність (Всеукраїнський рівень: «Електронний підручник в закладах середньої освіти», «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі інтенсивного масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику»);

- спілкування державною мовою (Всеукраїнський рівень: «Філологічний олімп»);

- ініціативність і підприємливість (Всеукраїнський рівень: «Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес»);

- екологічна грамотність і здорове життя (Всеукраїнський рівень: «Здоров'язбережувальна технологія «Навчання в русі» в системі оздоровчо-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів», регіональний рівень: «Еко-Школа»);

- основні компетентності у природничих науках і технологіях (Всеукраїнський рівень: «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти»).

Науковий супровід експериментальних педагогічних досліджень в освітніх закладах області здійснюють 32 науковці, з них із науковим ступенем доктора наук - 14 та кандидата наук - 18 працівників ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» МОН України, Інституту педагогіки НАПН України, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара, Ніжинського національного університету ім. М. Гоголя, Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

Науково-педагогічні та педагогічні працівники ТОКІППО здійснюють науково-методичний супровід дослідно-експериментальної роботи в освітніх закладах відповідно до річного плану роботи інституту. З метою підвищення рівня професійної компетентності педагогів постійно проводяться консультації та науково-практичні заходи: конференції різного рівня, семінари, тренінги, тематичні форуми, у ході яких педагоги поширюють позитивний досвід і обмінюються своїми здобутками. Про систематичну роботу над реалізацією завдань експериментальної діяльності свідчать наукові статті, методичні збірники.

Варто відзначити активну участь у організації та проведенні дослідно-експериментальної роботи педагогічних колективів м. Тернополя, м. Бережан, м. Кременця, Гусятинського, Заліщицького, Збаразького, Зборівського, Козівського, Кременецького, Чортківського районів, Білобожницької, Байковецької та Хоростківської ОТГ й окремі освітні заклади, які упроваджують декілька інноваційних проектів: Заліщицька державна гімназія (директор - Войчишин О.В.), Зборівська державна українська гімназія імені Романа Завадовича (директор - Ковбасюк Я.В.), Козівська державна українська гімназія імені Володимира Герети (директор - Грубий М.А.).

Аналіз діяльності експериментальних закладів освіти продемонстрував грамотність і чіткість розроблених програм поетапної експериментальної діяльності, наявність інструкцій про порядок організації та проведення дослідно-

експериментальної роботи.

Найбільшу ефективність супроводу забезпечили такі форми й методи: наукове консультування, наради педагогічного колективу за участі наукового керівника та консультанта експерименту, методичні об'єднання педагогів різних циклів дисциплін, круглі столи.

Зокрема, більш дієвими стали семінари-практикуми, у рамках яких проведені ділові ігри, тренінги, майстер-класи та презентація найкращого досвіду з проблеми експерименту.

Учителі Барна О. В. (Білобожницька ЗОШ І-ІІІ ст. Білобожницької сільської ради), Попель С.М (Опорна школа І-ІІІ ст. с. Вишнівчик Золотниківської сільської ради Тербовлянського району), Шемеля М.А. (Комунальний заклад навчально-виховний комплекс «Лозівська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. - дошкільний навчальний заклад» Байковецької сільської ради Тернопільського району), Грушко Н.А. (Заліщицька державна гімназія м.Заліщики), Ключник Н.С. (Зборівська державна українська гімназія ім. Романа Завадовича), Простяк Л.М. (Козівська державна українська гімназія імені Володимира Герети), Водовіз О.В.(Тернопільський НВК «ЗНЗ І-ІІІ ст. - економічний ліцей №9 ім. І. Блажкевич»), Тітаренко Н. М. (Буцацький ліцей); Метельська О. С. (Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. Пулюя смт. Гримайлів); Яценко Д. С. (Комунальний заклад Буцнівська ЗОШ І-ІІІ ступенів Тернопільської районної ради Тернопільської області); Кноль М. А. (Лановецька ЗОШ І-ІІІ ступенів №2); Антонюк С. М. (Тернопільська загальноосвітня школа № 19); Яворська М.Й. (Опорний заклад Тербовлянська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1 Тербовлянської міської ради) приділяють значну увагу науковому змісту уроку, урізноманітненню його форм і методів навчання, використовуючи сучасні інноваційні технології. Оптимально поєднують прийоми та засоби навчальної діяльності вчителя та учнів (робота в групах, мозковий штурм та ін.), розвивають логічне мислення, активізують пізнавальний інтерес до вивчення предметів. Робота учителів спрямована на формування ключових компетентностей, які сприяють розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті.

За надання рекомендацій керівниками та консультантами експериментальних закладів освіти, доцільним стало охоплення цією діяльністю усіх учасників (педагогів, батьків, громадськості, учнів/дітей); акцентуалізація здійснюється не лише на показниках успішності процесу навчання, а й на розвитку та вихованні особистісного потенціалу дитини; привернено увагу до необхідності створення культуровідповідного розвивального простору

У процесі експертної роботи виділилася тенденція до більш практичної спрямованості розробок учасників експериментів, на жаль, при недостатньому їх теоретичному обґрунтуванні.

Моніторингові дослідження у формі анкетування, співбесід та спостережень за освітнім процесом продемонстрували спрямованість його на якість освіти дітей. Поза увагою іноді залишалися психологічна готовність педколективу реалізувати проблему, ступінь залучення батьків та громадськості до

участі в експериментах. Також визначено тенденцію щодо практичної спрямованості експериментів, орієнтування на створення практичного результату (моделі, системи, технології, досвіду, видання посібника тощо) - на протипагу глибокому науково-теоретичному опануванню проблеми.

Разом із позитивними надбаннями в організації науково-методичного супроводу експериментально-дослідної роботи є проблеми, вирішення яких можливо розглядати як резерв підвищення ефективності експериментально-дослідної роботи в регіоні. Це:

недосконалість системи здійснення науково-методичного супроводу на формувальних етапах дослідження;

відсутність у складі груп наукових консультантів-професіоналів, спроможних очолити роботу педагогічних колективів із деяких актуальних проблем дослідження;

низький рівень культури дослідної роботи (методологічне обґрунтування експерименту, комплексний аналіз джерел, повноцінне застосування наукової термінології, чіткість і образність мови);

недостатній рівень мотивації до здійснення експериментально-дослідної роботи в педагогічних колективах. Ми визначаємо такі перспективи розвитку:

поглиблення уваги до науково-теоретичного обґрунтування проблеми експерименту на пропедевтичному етапі дослідження;

оптимізація психологічного супроводу суб'єктів експерименту щодо підвищення мотивації до реалізації мети роботи;

активне залучення до дослідно-експериментальної роботи опорних закладів освіти, позашкільних закладів освіти та інтернатних установ із загальною підготовкою регіону;

упровадження інноваційних форм та методів методичного супроводу суб'єктів експериментально-дослідної роботи на формувальному етапі експерименту.

Отже, дослідно-експериментальна робота формує творчого вчителя, здатного розв'язувати складні проблеми переходу на новий зміст освіти, відкриває перед закладами широкі можливості творчої співпраці, збагачує досвідом і забезпечує високий рейтинг та довіру громадськості.

Література

1. Марченко І. А. Організаційно-методичний супровід дослідно-експериментальної роботи в закладах освіти: [методичні рекомендації] / укладач І. А. Марченко. – Кіровоград: КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2016. 24 с.

УДК 373.5.016:81'243

Власюк І. В.

аспірант кафедри англійської філології
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, вчитель англійської та німецької мов